

Микола Мушинка
Пряшів, Словаччина

ПИСЬМЕННИК ІВАН ГОЛУБОВСЬКИЙ ТА ЙОГО КОЛЕКЦІЯ КАРТИН ОЛЕКСИ НОВАКІВСЬКОГО

Стаття присвячена постаті маловивченого насьогодні українського письменника Івана Голубовського. Автор подає ґрунтовні біографічні дані про І. Голубовського, інформацію про збереження та стан видання творів письменника, характеризує його дружні взаємини з відомим українським живописцем Олексою Новаківським. Увага приділена нелегкій долі мистецьких творів О. Новаківського та ролі у їх збереженні І. Голубовського та автора розвідки М. Мушинки.

Ключові слова: І. Голубовський, літературна творчість, О. Новаківський, мистецька спадщина.

The article is devoted to the insufficiently known Ukrainian writer Ivan Holubovsky. Author provides fundamental biographic information about I. Holubovsky, about preservation and condition of writer's works, characterizes his friendly relations with the famous Ukrainian artist Oleksa Novakivsky.

Key words: I. Holubovsky, literature, O. Novakivsky, art heritage.

Одного з найвизначніших українських художників Олексу Новаківського (1872 – 1935) знає весь світ. Ім'я його найвизначнішого біографа Івана Голубовського (1878 – 1957) відоме лише вузькому колові любителів мистецтва. Справа в тому, що І. Голубовський протягом життя не опублікував жодного твору.

Правда, в 70-90-их роках минулого століття я опублікував про нього та його взаємини з О. Новаківським низку статей¹. Ім'я Голубовського згадується в кожному каталозі виставок картин О. Новаківського з моєї приватної колекції, що відбулися у Львові, Києві, Ужгороді, Нью-Йорку, Чикаго, Філадельфії, Торонто, Ванкувері та низці міст Словаччини. Список цих каталогів знаходиться в моїй бібліографії «Колеса крутяться», кн. 2². З них на особливу увагу заслуговує каталог до виставок моєї колекції картин Новаківського в Канаді та США, укладений В. Овсійчуком³. Згадують І. Голубовського і в численних рецензіях на ці виставки.

Перший варіант рукопису повісті І. Голубовського про О. Нова-

ківського (без назви), знайдений мною в підвалі празької квартири українського видавця та громадського діяча Євгена Вирового (1889 – 1945), я в червні 1979 року запозичив родині Новаківських у Львові. Учень Новаківського Григорій Смольський зробив з нього машинописну копію і запропонував її для друку в ж. «Жовтень» (пізніша назва «Дзвін»). Ідеологічна цензура тоді забракувала її друк (з огляду на автора І. Голубовського та власника рукопису М. Мушинку). Лише в 2001 році редакція «Дзвону» опублікувала цей чорновий варіант рукопису І. Голубовського під назвою «Боги при одному столі»⁴ з передмовою мистецтвознавця Люби Волошин «Іван Голубовський – приятель і однодумець Олекси Новаківського»⁵.

В 1974 році в західночеському місті Вейпрти між паперами призначеними в збірний пункт утильсировини, я знайшов другий, набагато повніший, автором ґрунтовно переопрацьований варіант рукопису повісті-есе Голубовського «Розмахом могутніх крил». Пряшівський український мистецтвознавець Степан Гапак з моєю згодою використав його в статті про Олексу Новаківського, додавши до неї один з розділів нововиявленого рукопису та репродукції 12 картин О. Новаківського із моєї колекції на окремих вкладках⁶. Мною відредаговану машинописну копію повісті-есе Голубовського «Розмахом могутніх крил» на початку 90-х років я вислав кращому знавцеві життя і творчості О. Новаківського Володимиру Овсійчуку. Той на її основі (та на основі інших, переважно архівних матеріалів) написав і в 1998 році видав досі найповнішу біографію українського художника⁷. В монографії В. Овсійчука «Олекса Новаківський» автор посилається на рукопис І. Голубовського понад сто разів, цитуючи з нього цілі абзаци. Ні С. Гапак, ні В. Овсійчук не наводять хто є власником новознайденого рукопису і де він знаходиться. У вступі до своєї монографії В. Овсійчук дає повісті І. Голубовського дуже високу оцінку⁸.

В монографії В. Овсійчука опубліковано понад два десятки репродукцій картин О. Новаківського із моєї колекції. На жаль, лише у частини з них в примітках наведено ім'я власника.

В 2002 році Фонд «Олекса Новаківський і його мистецька школа» у Львові видав повість І. Голубовського «Розмахом могутніх крил» окремою книжкою⁹ з моєю передмовою «Івана Голубовський та його повість-есе про Олексу Новаківського»¹⁰, кольоровими цілосторінковими репродукціями одинадцятьох картин художника¹¹ та «Словником маловживаних слів, полонізмів та специфічних форм написання власних імен», укладений Андрієм Павлишиним¹².

Рукопис повісті-есе І. Голубовського опубліковано без яких-небудь редакторських втручань в її мову та зміст.

Крім повісті-есе про О. Новаківського, І. Голубовський, живучи в м. Вейпрти, в 1945-57 роках написав дев'ять інших художніх творів, переважно автобіографічного характеру. Всі вони знаходяться в моєму посіданні.

На їх основі моя студентка Іванна Кизак написала й у 2003 році на Кафедрі української мови та літератури Пряшівського університету успішно захистила ригорозну роботу «Іван Голубовський. Життя і творчість»¹³, яка й досі знаходиться в рукописі в архіві даної кафедри. Це майже все, що було досі написано про цього українського письменника, який, живучи на чужині, майже в повній ізоляції від українського громадського життя, будучи на пенсії, інтенсивно займався літературною творчістю.

Пригадаймо цього оригінального, однак на його батьківщині майже невідомого українського письменника з нагоди 130-річчя з дня його народження¹⁴.

Іван Голубовський народився 8 березня 1878 року в селі Перегінське (нині селище міського типу Рожнятівського району Івано-Франківської області) в сім'ї заможного лісного господаря Сильвестра Голубовського (1830 – 1911) власника 60 га лісу та тартаку в с. Брошнів. Середню освіту він здобув у гімназіях Станіслава, Стрия, Львова та Дрогобича (1888 – 1900). Після закінчення Дрогобицької гімназії він записався на юридичний факультет Львівського університету і на першому році прослухав курс лекцій Михайла Грушевського з історії Східної Європи та низку юридичних дисциплін польських професорів.

В 1901 році він став учасником т.зв. «сецесії», тобто масового відходу українських студентів з Львівського університету в інші університети Європи на протест проти невизнання їх національних прав адміністрацією університету.

Іван Голубовський продовжував вивчати право на юридичному факультеті Ягелонського університету в Кракові, який в 1905 році закінчив т.зв. «абсолюторієм», а 1907 р. (склавши потрібні державні іспити) здобув звання «доктора прав» (JUDr.).

В с. Могили під Краковом в той час мешкав художник-імпресіоніст Олекса Новаківський, який після закінчення Академії образотворчого мистецтва 1900 року, під впливом модного тоді «хлопоманства» придбав невеличку селянську хату. В ній він жив один, малюючи імпресіоністичні картини, які тоді ніхто не купував. В

Могилах О. Новаківський 1902 р. захворів на запалення легенів, і не маючи коштів для лікування, у високій гарячці... умирав. Зовсім випадково його життя зберіг швагер Івана Голубовського лікар Йосип Гогульський (чоловік його сестри Леонтини), великий прихильник і знавець мистецтва, який випадково завітав у Могили для лікування іншого пацієнта. Вдячний О. Новаківський замість гонорару завилікування намалював і подарував Гогульському портрет лікаря, портрет його дружини Леонтини та інших членів родини лікаря¹⁵.

У зв'язку з писанням цих портретів художник часто навідував помешкання Гогульських у Кракові, в якому тоді мешкав студент Іван Голубовський (брат Леонтини), лише на шість років молодший від О. Новаківського. Вони подружилися і щира дружба між ними тривала ціле життя.

Організм О. Новаківського після хвороби (та й після його попереднього злиденного харчування) був сильно виснажений і вимагав доброї страви та реабілітації на свіжому повітрі. Все це забезпечив йому І. Голубовський у своїх батьків у селі Брошнів.

В цьому гірському селі О. Новаківський в 1905 – 1906 роках прожив вісім місяців. Тут він намалював кращі свої картини, головним чином, портрети Сильвестра Голубовського (батька Івана)¹⁶ та членів його сім'ї, пейзажі, побутові зарисовки тощо. Одним з кращих творів цього періоду є портрет Івана Голубовського¹⁷. З Брошнева художник часто виїжджав у гори, зокрема, на Гуцульщину (інколи в товаристві І. Голубовського), де з натхненням малював дальші картини. Частину свого живописного доробку він подарував Голубовським з подякою за їх приязне ставлення до нього.

О. Новаківський приїжджав до Брошнева і пізніше. Наприклад, в 1909 році він разом з І. Голубовським їздив до недалекого села Креховичі, де жила майбутня дружина І. Голубовського. Там він намалював і Голубовському подарував краєвид «Креховичі».

Іван Голубовський після закінчення Ягелонського університету та кількарічної практики у відомих галицьких адвокатів в Долині, Камійонці Струмелівій, Калуші, Дрогобичі та інших містах (1906 – 1911) одружився з полькою Ядвігою Гребовієць (1882 – 1957) учителькою німецької та французької мов – монахиною, з якою мав двоє дітей: доньку Галину (1913 – 1973) та сина Андрія (1915 – 1945). В часі Першої світової війни він служив у польовому суді Австрійської армії (1914 – 1918).

В 1920 році І. Голубовський відкрив власну адвокатську канцелярію в центрі Львова, яка приносила йому немалі прибутки.

В 1913 році на запрошення митрополита Шептицького прибув до Львова й Олекса Новаківський і 1916 року відкрив там приватну мистецьку школу¹⁸. Вона стала одним з найвизначніших педагогічних художніх закладів Західної України, виховавши цілу генерацію українських художників¹⁹.

У Львові дружба між О. Новаківським та І. Голубовським значно укріпилася. Оскільки Мистецька школа О. Новаківського весь час терпіла матеріальну кризу, І. Голубовському часто доводилось полагоджувати складні фінансові операції та навіть заступати її в судових процесах. Та й сам О. Новаківський ніколи не мав достатньо грошей для прогонування сім'ї, а гордість не дозволяла йому брати «милостиню» від заможного друга.

Своїми картинами художник дуже дорожив і рідко їх продавав чужим особам. Набагато частіше він їх дарував близьким йому людям. Одним з таких людей був Іван Голубовський. Правда, той завжди під різними приводами фінансово компенсував ці подарунки, а час від часу силою змушував О. Новаківського продавати свої картини йому або іншим покупцям з його оточення. О. Новаківський був частим гостем в хаті Голубовських і став ніби портретистом цієї сім'ї. До його кращих творів львівського періоду належить великорозмірний портрет Галини Голубовської, створений в двох варіантах. Варіант портрета Галини Голубовської, що знаходиться в моїй колекції, на думку В. Овсійчука «відзначається винятковою малярською витонченістю, свіжістю колориту, а образ – кристалічною прозорістю і поетичною одухотвореністю»²⁰. Подібним є і портрет дружини Івана Голубовського Ядвиги, що теж знаходиться в моїй колекції картин О. Новаківського²¹.

Іван Голубовський не погано розбирався в мистецтві. Він був тривалим відвідувачем школи О. Новаківського. Часто брав участь на лекціях і практичних заняттях, а інколи навіть їздив з професором та його учнями на пленерні вправи, які О. Новаківський влаштовував щороку, найчастіше – на Гуцульщину (Космач, Ямне, Дора, Осмолода, Яремче).

О. Новаківський навіть при побіжній розмові (в кафе, ресторані) робив постійні зарисовки на клаптиках паперу, які тут же викидав. Найчастіше були це начерки його майбутніх картин, дружні шаржі, карикатури або ескізи портретів людей, що його оточували.

І. Голубовський підбирав ці зарисовки і старанно їх переховував. В посіданні І. Голубовського, таким чином, опинилася найбільша колекція картин О. Новаківського – понад півсотні його

творів живопису і графіки. Знаючи цінну картин О. Новаківського, І. Голубовський надзвичайно дорожив своєю колекцією, вважаючи її найбільшим своїм скарбом. До О. Новаківського він ставився зі справжнім пієтизмом, вважаючи його найвизначнішим українським художником першої третини ХХ століття. В 1935 р., коли його друг поважно захворів, він робив величезні зусилля, щоб врятувати його життя. На жаль, його зусилля були марними. О. Новаківський 29 серпня 1935 року умер майже на його руках.

Під враженням цієї втрати І. Голубовський написав: «Багато води спливе іще рідними річками, заки стане Новаківський зрозумілий і знаний широким кругам суспільности і заки інша полум'яна душа підойме і докінчить працю, зачату в його офірному життю»²².

Після смерті О. Новаківського, який залишив двох неповнолітніх синів – Ярослава та Олексія, І. Голубовський подбав про опис спадщини художника. Виявилось, що О. Новаківський залишив приблизно сімсот олійних і майже три тисячі рисункових праць. Біля п'ятсот праць художника було в приватному посіданні²³. Крім того, І. Голубовський юридично оформив тунторство над неповнолітніми синами художника та брав непряму участь у підготовці величавої посмертної виставки художника наприкінці 1936 року заходами Українського товариства прихильників мистецтва у Львові. На ній були представлені 364 твори малярства та графіки²⁴.

На початку 40-х років німецька окупаційна влада Львова направила І. Голубовського з дружиною Ядвігою на примусові роботи в Німеччину. Їдучи в Німеччину, вони мали право взяти із собою найнеобхідніше майно. І. Голубовський взяв із собою і всі картини О. Новаківського. В місті Хемніц він займав посаду цивільного судді (німецькі судді були відправлені на фронт). В часі бомбардування Хемніца 6 березня 1945 року до тла згоріла його квартира із всім майном Голубовських. Чудом збереглася лише колекція картин О. Новаківського, що знаходилася в іншому будинку. Ще раніше – в грудні 1944 р. – в австрійському містечку Тульн від бомби загинув єдиний син Голубовських Андрій. Його вагітна жінка Емілія з сином Олегом з першого подружжя після смерті чоловіка переселилася до тестів у Хемніц і разом з ними після закінчення війни переїхала в місто Вейпрти, віддалене лише 30 км. від німецького кордону. Туди вони привезли і колекцію картин.

У Вейпртах І. Голубовський зголосився як чеський реоптант з Галичини і, як такий, негайно одержав право на побут, а згодом і чехословацьке громадянство. У Вейпртах він працював на посаді

управителя націоналізованої німецької фабрики по обробці шкіри Вільгельма Мюллера. Після державного комуністичного путчу в Чехословаччині 1948 року його звільнили з роботи й пенсіонували.

На пенсії І. Голубовський повністю присвятив себе літературній творчості. Крім остаточної редакції повісті «Розмахом могутніх крил», він написав такі твори:²⁵

1. На межі старого і нового (244 с.). Це – автобіографічна повість в шістьох розділах з періоду Першої світової війни та української визвольної боротьби. Час від часу він відходить від цієї теми, зокрема в розділі «Знані йому предки і дещо з його молодості», присвяченому родоводу автора. В повісті він виступає під іменем Роман Гіряк.

2. Порушний день судовика (24 с.; другий варіант – 22 с.) – повість написана під впливом книги американського письменника Уолта Уїтмена «Листя трави». І. Голубовський описує один день судового радника на пенсії в невеличкому галицькому містечку, окупованому німецькими військами в часі Другої світової війни: насильство окупантів і різні форми протесту окупованих.

3. Під градом бомб (35 с.) – автобіографічна повість про бомбардування м. Хемніц 5 березня 1945 року. Автор наводить різні трагічні випадки свідком яких був сам та розмови з людьми, які їх зазнали. Описує власну безпорадність, коли протягом п'ятнадцятих хвилин був повністю знищений його трьохповерховий будинок зі всім устаткуванням. Він по-філософськи задумується над абсурдністю воєн, якими б вони не були.

4. З дитячої кімнати (90 с.) – автобіографічна повість, написана під впливом загибелі єдиного сина Андрія. Горем прибитий батько повертається до дитячої кімнати і стежить за ростом сина й доньки, від їх народження до зрілості. Пригадує веселі і сумні епізоди з їх дитинства. Художньо описує їх різні характери, детальніше зупиняється на їх прив'язаності до домашніх тварин (собак і котів).

5. Мисливські новели (244 с.). Це збірка дев'ятих оповідань з мисливською тематикою. Твір присвячено пам'яті трагічно померлого сина Андрія, який, як і батько, був пристрасним мисливцем. При ловах вони разом зустрічалися з різними людьми, були свідками курйозних ситуацій, наслухалися багато «ловецьких» історій. Все це знайшло відображення в окремих оповіданнях. Червоною ниткою через цілий твір тягнуться описи природи, в яку обоє були закохані. Не менш привабливо зображена поведінка окремих звірів – об'єктів полювання: оленів, диких кабанів, ведмеда, лисиць, зай-

ців, тетерів, качок, гусей тощо. Чимало уваги в новелах присвячено мисливським собакам.

6. Необережні забави (74 с.) – повість про мандрівного столяра Клима, пристрасного читача детективної літератури, який при своїх подорожах зустрічається з різними людьми, є свідком курйозних ситуацій, наприклад, забав і кепкувань молоді над жадібним євреєм Адлером, що вкрав спадщину бабусі від законних спадкоємців. Пристрасть Клима до алкоголю та віра в духів викликають в нього хворобливі галюцинації, які спричинили його смерть.

7. Стара каплиця (43 с.) – єдиний твір з тематикою чеської історії. В його основу лягла легенда про судетського розбійника, власника заїзної корчми, в якій він разом з дружиною та слугами вбивав і грабував багатих гостей. Замордував він і батька головного героя-продавця зброї Петра. Той за допомогою кельнерки Клари викрив злочинців і передав їх судові. На пам'ять про замордованого батька Петро побудував у Вейпрах каплицю, яка там є і донині.

8. На світанку (20 с.) – одноактна п'єса про ввійманого дезертира з Австрійської армії – українця Воеводка, обвинуваченого в шпіонажі. Допитує його військовий суддя чеської національності надпоручик Седлак. В їх діалозі між обвинуваченим і слідчим порушені важливі політичні теми.

9. З цікавості (24 с.) – одноактна жартівлива п'єса про подружню невірність та їх наслідки. Управитель тартаків Степан Клим, батько сімох дітей, на з'їзді деревообробників фліртує з незаміжною жінкою Йосифою, видаючи себе за холостяка. Вона закохується в Клима, пише йому зворушливі листи і силоміць хоче відвідати його вдома. Він за допомогою друга Івана робить все, аби запобігти небажаному візиту, однак вона приїжджає. Прикру ситуацію успішно вирішує 12-річна дочка Клима, яка розповість Йосифі правду про батька.

Літературні твори Івана Голубовського не є шедеврами, однак в контексті української літератури 40-50-х років ХХ ст. вони виділяються своєю оригінальністю і... правдивістю. Справа в тому, що українська радянська література цього періоду була позначена схематизмом і штучною політичною ангажованістю. Кожен твір мусив відповідати канонам «єдиного праведного методу» – соціалістичного реалізму. В творчості І. Голубовського нічого подібного нема. Кожен його твір був писаний не на «політичне замовлення», а по велінню серця. Це, переважно автобіографічні твори, які нині можемо окреслити терміном «література факту». В них немає вигаданих,

т.зв. «збірних» героїв. Майже кожному дійову особу автор знав особисто або з розповідей близьких йому людей. Це – реалізм в прямому розумінні цього слова, далекий від т.зв. «соціалістичного реалізму».

Виникає питання, чому І. Голубовський писав свої твори лише «для шухляди» і жоден з них не опублікував? Таж в цей період в Пряшеві виникло кілька українських періодичних видань («Дукля», «Дружно вперед», «Нове життя»), які б охоче надрукували його оповідання. А він і не пробував надіслати їх туди. Чому?

Відповідь тут однозначна: І. Голубовський не хотів наражати себе на репресії.

Справа в тому, що кожен співробітник засобів масової інформації в Чехословаччині (як і в інших тоталітарних країнах), перше ніж опублікувати своє ім'я в газеті чи журналі, повинен був заповнити відповідну анкету. А в ній було й таке питання: «Що ви робили в часі війни та після її закінчення?». Якби він відповів по правді: «Я був цивільним суддею в Німеччині, а після війни виїхав у Чехословаччину, видавши себе за чеського реоптанта», ним би зайнялися органи чехословацької безпеки, які б позбавили його чехословацького громадянства, видали радянським органам і він би конче доживав вік в одному із сибірських таборів ГУЛАГу, разом із сотнями тисяч інших невинних людей подібної долі. Тому йому було вигідніше мовчати. І він мовчав та в спокої доживав свій вік, пишучи спогади з вірою, що колись вони будуть опубліковані.

Іван Голубовський помер у Вейпртах 17 травня 1957 року на 79 році життя. Похоронений його було на місцевому цвинтарі. Через три місяці в цю могилу було похоронено і його дружину Ядвігу (1882 – 1957), пізніше – прах їх зятя Володимира Стона-Балтаровича (1904 – 1968) та дочки Галини (1913 – 1973)²⁶.

У вейпртській хаті залишилася жити невістка Івана Голубовського Емілія Голубовська (1903 – 1994) – донька українського географа академіка Степана Рудницького (1877 – 1938) розстріляного на Соловках, з двома дітьми – Олегом та Іванною.

Архівом Івана Голубовського, як і архівом тітки Емілії Голубовської – Софії Дністрянської (1885 – 1956), що жила й померла в цьому будинку та її чоловіка академіка Станіслава Дністрянського (1870 – 1935) – автора проекту конституції ЗУНР, ніхто не цікавився. На старості літ Емілія Голубовська вирішила продати вейпртський будинок і переселитися до доньки Іванни в Карлові Вари. Згодом вона так і вчинила. Всі «папери», що знаходилися на її квартирі (а їх було кілька центнерів) виявилися «непотрібними». Їх

було спаковано в пакунки і кинуте в підвал, звідки мали їх забрати в збірний пункт макулатури. Там я їх в 1974 році зовсім випадково знайшов у жалюгідному стані. Частину (між іншим і рукописи та особисті документи Голубовського) я забрав із собою в Пряшів, а все інше все ж таки було вивезено в макулатуру.

А що сталося з його колекцією картин Олекси Новаківського?

Іван Голубовський ще задовго перед смертю, а саме 11 березня 1952 р. своїм заповітом розподілив картини О. Новаківського на дві частини: одну половину (12 олійних картин) заповів дочці Галині, другу половину – (теж 12 олійних картин) – семилітній онучці Іванні. В тестаменті наведено, що донька Галина, виходячи заміж, одержала від батьків п'ять картин «як частину віна, що їй з закону належало». Всіх 29 картин наведено в тестаменті з їх назвами та розмірами. Крім того зазначено, що Галина та її чоловік Володимир Стон ще 1951 року одержали альбом з 28 рисунками та начерками О. Новаківського. Мимо цього альбому в колекції творів О. Новаківського була ще не визначена кількість його графічних творів. Ними спадкоємці повинні «поділитися за власним вибором – по половині»²⁷. Виконавцем тестаменту І. Голубовський призначив свою дружину Ядвігу Голубовську, яка менш ніж через місяць, після смерті чоловіка – 16 червня 1957 р. змінила його заповіт, подарувавши усі картини та рисунки О. Новаківського своїй доньці Галині, а та, у свою чергу, відмовилася від половини вейпртської хати Голубовських на користь Іванні. Оригінали обох заповітів (перший писаний українською, другий – чеською мовами) зберігаються в моєму архіві. І. Голубовський у своєму заповіті, між іншим, наголосив: «В жодному випадку не сміють бути образи видавані до рук п. Емілії Голубовській, уродженій Рудницькій, матері Іванні Христини, тому що маю уґрунтоване недовір'я до її господарности»²⁸.

Галина Стон-Балтарович відвезла всі картини О. Новаківського із Вейпрт в Прагу. Було їх понад п'ятдесят. Олійними картинами обвішала всі стіни своєї двокімнатної квартири – від стелі по підлогу. Графіку зберігала в окремих альбомах.

Навесні 1968 року чехословацькі органи на хвилях «Празької весни» дозволили Стонам-Балтаровичам офіційно переселитися в США, де Володимиру було резервоване місце диригента хору при Українському музичному інституті в Нью-Йорку (Володимир – військовий лікар, тоді був уже на пенсії). Окупація Чехословаччини військами Варшавського договору в серпні 1968 року перешкодила їхньому виїздові до Америки. В жовтні 1968 р. Володимир на одній

з площ в центрі Праги упав під трамвай і загинув.

В США виїхала Галина одна (взявши із собою кілька картин Новаківського із своєї колекції для продажу), однак скоро повернулася назад, бо, не знаючи мови, не могла зжитися з американським середовищем. Те саме повторилося і після її виїзду до родичів Гогульських у Краків. І там вона почувала себе чужою. Повернувшись із Кракова восени 1973 року, вона дуже хотіла виїхати в Україну, сподіваючись, що «між своїми» знайде душевну рівновагу, якої після смерті чоловіка не могла знайти ні у Чехії, ні в Америці, ні у Польщі. Від цієї подорожі відраджували її всі знайомі. Саме тоді в Україні проходили політичні чистки та масові арешти інакодумців. Крім того, там у неї не було жодних родичів та знайомих, не було житла (а вона звикла до високого стандарту), не було перспектив на пенсію по чоловікові... В часі, коли сусіди, вся Прага і весь християнський світ готувалися до Різдва, пані Галина вирішила відійти з життя. Відкрила вікно, лягла у ліжко взявши в рот трубку від газової плити. В такому стані через два тижні знайшла її тіло в повному розкладі поліція, покликана сусідами.

На столі ніби був тестамент, яким вона все майно (крім картин були там цінні меблі, дорогий кухонний та столовий сервіс, чимало золотих речей, жіночих прикрас, велика нумізматична та філателістична колекції та інші коштовності) заповіла єдиній своїй кровній родичці – племінниці Іванні (дочці брата Андрія, яка народилася вже після смерті батька – в 1945 році). Тестамент був без дати та не був підписаний. Отже, він був з юридичної точки зору недійсний. Все майно Галини Голубовської пропало в користь Чехословацької держави. Картини були запропоновані Національній галереї в Празі. «Експерт» цієї галереї визнав їх з художнього боку безвартісними і галерея відмовилася від них. Як картини «невідомого аматорського художника» вони опинилися на аукціоні, який відбувся 1 квітня 1974 року в Празі. Виявилось, що я був єдиним учасником аукціону і купив їх усі оптом за «викличну» ціну.

Отак, увечері 1-го квітня 1974 р. я повертався із Праги у Пряшів з найбільшим своїм багатством – п'ятьома десятками оригінальних творів одного з найбільших українських художників ХХ століття: 22 оліями, двома акварелями та 26 графічними творами. На додаток комісія дала мені ще художню оформлену палітру О. Новаківського з двома пензлями, яким він малював останній твір²⁹. Пізніше моя збірка поповнилася ще чотирма дальшими олійними картинами О. Новаківського. Сьогодні вона нараховує 54 твори.

Збереглася вона завдяки Івану Голубовському, який був не лише успішним юристом, пристрасним любителем мистецтва, але й не пересічним письменником. Хоч його ім'я, ще й досі не увійшло в історію української літератури, він заслуговує на те, щоб його твори, писані далеко від батьківщини, були видані друком.

Я буду радий, якщо моя доповідь стане поштовхом до такого видання.

Джерела та література:

¹ Мушинка М. Невідомий Олекса Новаківський / М. Мушинка // Сучасність. – Мюнхен, 1990. – Ч. 3. – С. 46-59; Його ж. Доля картин О. Новаківського // Наше слово. – Варшава, 1987. – Ч. 52. – С. 5; Ковалів М. (псевдонім М. Мушинки). Картина О. Новаківського у Свиднику / М. Ковалів // Свобода. – Нью-Йорк (США), 1994. – Ч. 138. – С. 6; Микола Мушинка про О. Новаківського // Образотворче мистецтво. – Київ, 1990. – Ч. 3.

² Мушинка Олень. Колеса крутяться... Біобібліографія академіка Миколи Мушинки. Книга друга: Бібліографія / О. Мушинка. – Фундація «Карпати». – Пряшів, 1998.

³ Овсійчук В. Твори Олекси Новаківського з колекції Миколи Мушинки. Каталог виставки / В. Овсійчук. – Український музей. – Нью-Йорк, 1992. – 20 с.

⁴ Голубовський І. Боги за одним столом. Повість-есе про Олексу Новаківського / І. Голубовський // Дзвін, 2001. – Ч. 9. – С. 20-73.

⁵ Там само. – С. 20-21.

⁶ Гапак С. Маляр і педагог Олекса Новаківський / С. Гапак // Дукля. – Пряшів, 1987. – Ч. 2. – С. 56-59.

⁷ Овсійчук В. Олекса Новаківський / В. Овсійчук. – Львів: Інститут мистецтвознавства НАН України, 1998. – 334 с.

⁸ Там само. – С. 9-10.

⁹ Голубовський І. Розмахом могутніх крил. Повість-есе / І. Голубовський. – ТзОВ «Аз-Арт». – Львів, 2002, – 116 с.

¹⁰ Там само. – С. 4-19.

¹¹ Там само. – С. 102-112.

¹² Там само. – С. 113-114.

¹³ Кизак І. Іван Голубовський. Життя і творчість. Рігоровна праця на здобуття титулу «магістр» (Mgr.) / І. Кизак. – Пряшів, 2003. – 118 с. – [Комп'ютерна верстка].

¹⁴ В основу біографічної частини даної розвідки покладено архівні документи Івана Голубовського, що знаходяться в моєму приватному архіві та усні й письмові повідомлення його невістки Емілії Голубовської та її доньки Іванни Христини Ослікової.

¹⁵ Овсійчук В. Олекса Новаківський / В. Овсійчук. – Львів, 1998. – С. 88-94.

¹⁶ Голубовський І. Розмахом могутніх крил / І. Голубовський. – С. 103.

¹⁷ Там само. – С. 107.

¹⁸ Волошин Л. Мистецька школа О. Новаківського у Львові / Л. Волошин. – Львів, 1998. – 64 с.

¹⁹ Шмагало Р. Мистецька освіта в Україні середини XIX – середини XX ст. / Р. Шмагало. – Львів: Українські технології, 2005. – 528 с.

²⁰ Овсійчук В. Олекса Новаківський... – С. 242.

²¹ Голубовський І. Розмахом могутніх крил... – С. 104.

²² Там само. – С. 99.

²³ Там само.

²⁴ Овсійчук В. Олекса Новаківський... – С. 305.

²⁵ Всі нижче згадані літературні твори І. Голубовського, писані пером на великих аркушах паперу (А4), з їх варіантами та чернетками, знаходяться в моєму приватному архіві.

²⁶ Після переселення Емілії Голубовської (1903 – 1993) в Карлові Вари про могили Івана Голубовського та членів його сім'ї ніхто не дбав. Дерев'яні хрести на них погнили і по могилах пропав будь-який слід. Влітку 2008 року український краєзнавець та громадський діяч Валерій Кулацький з Хомутова на підставі цвинтарного плану ідентифікував місце поховання цих чотирьох діячів української культури й робить заходи, щоб на цьому місці побудувати намогильний пам'ятник з їх іменами. Подібна доля спіткала й могилу тітки Емілії Голубовської Софії Дністрянської (1882 – 1956), відомої піаністки та музичного педагога на тому ж вейпртському цвинтарі. Її тлінні останки я ексгумував у 2000 році й у закупореній труні перевіз в Ужгород, де їх було урочисто перепоховано поряд з могилою її чоловіка Станіслава Дністрянського (1870 – 1935). Урну з останками Емілії Голубовської, яка сім років знаходилася на карловарській квартирі її дочки Іванни я в тому ж році перевіз у Львів. Останки Емілії Голубовської було перепоховано в могилі її першого чоловіка Івана Охримовича (1895 – 1942) на Личаківському цвинтарі.

²⁷ Тестамент Д-ра Івана Голубовського – власноручно списаний і власноручно підписаний. – Вейпргі в Чехословачії дня 11 березня 1952 року. – Рукопис. – 4 с. – Архів автора.

²⁸ Там само. – С. 4.

²⁹ Мушинка М. Колеса крутяться.... – Книга перша... – С. 138-144, 170-174.